

A mézelő növények és a megporzás

Nemzetközi szimpózium
Budapest, 1976. IX. 13—18.

Az APIMONDIA, a méhészeti egyesületek nemzetközi szövetsége, a múlt évben Grenoble-ben (Franciaország) tartott világgkongresszusán hozott határozat értelmében „A mézelő növények és a megporzás” állandó bizottság II. nemzetközi szimpóziумának megrendezésére Magyarországot kérte fel. A rendezést az Országos Méhészeti Szövetkezeti Vállalat (OMSZV) és az Erdészeti Tudományos Intézet (ERTI) közösen vállalta. A megítéző felkérés a hazai termelési és kutatási eredmények elismerését jelentette.

Hazánkban a méhészeti növényteni kutatások részben a Mezőgazdasági és Élelmészügyi Minisztérium (MÉM) hivatalos kutatási terveiben, de leginkább az OMSZV által adott kutatási megbízások keretében folynak. Vizsgálatokat végeznek a gödöllői Kisállattenyésztési Kutató Intézetben, az ERTI-ben, a szegei József Attila Tudományegyetemen, a keszthelyi Agrártudományi Egyetem Mosonmagyaróvári Karán, a gödöllői Agrártudományi Egyetem kompolti intézetében, a MÉM Növényvédelmi és Agrokémiai Központjában és a nagykanizsai Mezőgazdasági Főiskolai Karon. Az elmúlt évben több eredmény született. Így megismertük számos növényfaj (fajta, klón) mézelési értékét és nektáriumszerkezetét. Igen jelentős eredményekkel büszkélkedhet az akácnemésítés, mely erdészeti és méhészeti szempontokat egyaránt szem előtt tart. Számos fa- és cserjefaj méhlátogatottságát tisztázták s elszaporításokra javaslatot tettek. Ma már sokkal tisztábban látjuk számos gyümölcsfajnál és szántóföldi növénynél a méh megporzás jelentőségét. Az eddigi eredményeket összefoglalták „A méhlegelő” és a „Megporzás mézelő méhekkel” című könyvek.

Az ERTI-t évtizedes kutatási kapcsolat fűzi az OMSZV-hez. A kapott megbízás későn virágzó akácfafták szelektálására, közvetlenül az akácvirágzás után nyíló fa- és cserjefajok keresésére, valamint a július és augusztus hónapokban virágzó, jól mézelő erdei fa- és cserjefajok felkutatására és több oldalú vizsgálatára szól. Az ERTI a kapott feladatokat folyamatosan végzi.

A témakör fontosságát mutatja, hogy a szimpóziumon részt vett prof. dr. V. HARNAJ (Bukarest), az APIMONDIA elnöke és dr. S. CANNAMELLA (Firenze) főtitkár. (Az APIMONDIA 58 ország méhészeti szervezetét tömöríti. Székhelye, mint FAO tagszervezeté, Rómában van.)

Az szimpózium előadásai szeptember 14- és 15-én az MTA nagytermében hangzottak el. SZÓRÁD LÁSZLÓ megnyitó beszédében a MÉM nevében üdvözölte a szimpózium résztvevőit. Elismerően szólt az eddigi eredményekről, majd hangsúlyozta: „... a kutatás következő időszakának legfontosabb feladata az ország egyes tájainak méheltartó és méztermelő képességét felmérni ... , tisztázni kell, hogy hol, melyik időszakban, milyen növényfajokkal célszerű a méhlegelő javítása. Mindenkor érvényesíteni kell az egyéb termelési és környezetvédelmi szempontokat. Feladatainkat mindig komplexen kell megítélni és megoldani. Az akác szerepe annyira meghatározó a magyar méhészeti számára, hogy továbbra is több oldalú vizsgálata szükséges. Fontos feladat a közeljövő kutatása számára a megporzási kapacitás felbecsülése, a megporzás

V. Harnaj az APIMONDIA elnöke üdvözlő beszédét mondja

szervezésének körültekintő kidolgozása... Szükség van azokra a vizsgálatokra, melyek a vegyszeres növényvédelem és a méhészet ellentmondásait igyekeznek feloldani. ... Sok a feladatunk, de úgy gondolom másutt is hasonló a helyzet”.

Prof. Dr. HARNAJ a világszervezet elnöksége és a román méhészeti szervek nevében üdvözölte a szimpóziumot. Mint mondta: „Nem véletlen, hogy erre a rendezvényre Budapesten kerül sor. A magyarországi méhészeti hagyományok, az akácerdők gazdagsága, a magyar akácméz minősége, a méhlegelő és a méhészetek példás gondozása olyan nyilvánvaló tényezők, melyek a gyakorlati méhészek és kutatók számára jelentős vonzerőt képviselnek, akik a méhlegelő megjavítását és fejlesztését tűzték ki célul maguk elé. Nem kevésbé ismert és elismert a magyar mezőgazdászoknak, erdészeknek, botanikusoknak és más foglalkozásbelieknek a méhlegelő tökéletesítésére és hasznosítására irányuló tevékenysége... A méhlegelő felmérésére és javítására, valamint hatékony hasznosítására irányuló interdiszciplináris erőfeszítéseinket arra kell irányítanunk, hogy a bemutatott közlések olyan megoldásokat tartalmazzanak, melyek segítségünkre lesznek abban, hogy a méhlegelő területét, hozamát növeljük, a vadvirágok változatosságát emeljük, és ezzel párhuzamosan rendszeresítsük és növeljük a méhek szerepét a megporzásnál és a mezőgazdasági termelés hozamának növelésénél”.

Ezután Dr. Ing. T. SIMIDCSEV (Bulgária), az állandó bizottság elnöke üdvözölte a szimpóziumot s adott áttekintést a témákról.

A szakelőadások kerültek ezután sorra. A két munkanap alatt 26 előadás hangzott el, különféle témakörökből. Csupán az erdészeti közvélemény érdeklődésére is számot tartókról szólnunk röviden.

Dr. Th. JACHIMOVICZ, a bécsi méhészeti intézet igazgatója: „Talajvédő fásítás és méhlegelő-javítás” címmel adott elő, ismertetve az osztrák törekvéseket. KOCSIS SÁNDOR, az OMSZV igazgatója „A magyar méhészet helyzete és fejlesztésének lehetőségei” című előadásában átfogó áttekintést adott. Az or-

szágban 1945-ben 260 000, 1975-ben 650 000 méhcsalád volt. A családoktól 1945-ben országos átlagban 4, 1975-ben 16 kg mézet pergettek. (A fejlett vándorméhészetek átlagtermelése ennél jóval magasabb.) De nőtt a viasz, a virágpor és a propolisz termelése is. Hazánkban mintegy 39 000 ember méhészkedik. $\frac{2}{3}$ részük szakcsoportokban, szövetkezetekben fejt ki tevékenységét. Újabban elterjedt a tavaszi vándorlás pl. a folyómenti füzesekre. Méztermelésünk 60—70 százalékát az akác adja. Jelenleg 21 országba exportálunk mézet. Legnagyobb átvevőink az NSZK, Ausztria, Japán, a Benelux államok és Franciaország.

KERESZTESI BÉLA: „Az akác a magyarországi áru méztermelés alapja” címmel áttekintést adott az akác jelentőségéről és az intézetben a téma keretében végzett munkák eredményeiről. 1969—70-ben az ország 12 táján virág számlálást végeztek. Az akácok kora és a hektáronkénti virágszám között parabolikus összefüggést állapítottak meg. Az akácvirágok átlagos virágzási idejét 5,46 napnak, az akácerdők évi virágszámát 16,2 billiónak véve 8842 vagon lehetséges méztermeléssel számolhatunk. A méhészet ennek csak egy részét használja ki. Gödöllőn az ERTI arborétumában 54 akác fajta, ill. klón 30 699 egyedét tartják megfigyelés alatt. A vizsgálatok kiterjednek a fenológiai fázisok rögzítésére, összehasonlító nektárvizsgálatokra, de ugyanúgy a fatermesre is. A fajták közül a ‚zalai‘, a ‚nyírségi‘ és a ‚rózsaszínvirágú‘ állami elismerést kapott. Különösen az utóbbi kiváló méhészeti fajta, a ‚zalai‘ kiváló ketős hasznú fajta. A nemesített fajták elszaporításának elősegítésére Albertirsán plantázst létesítettek. Dolgoznak a vegetatív szaporítás tökéletesítésén is. A sok szép diapozitív vetítésével kísért előadást nagy érdeklődés fogadta.

JÁRÓ ZOLTÁN kandidátus, az ERTI főigazgatóhelyettese: „A gyakorlati méhlegelő-javítás lehetőségei az V. ötéves tervben” címmel adott elő. Mint mondta: „Az első világháború után nemcsak az erdőterületek csökkenése, hanem a méhlegelő jellegének megváltozása is érzékenyen érintette a méhészeket. A hiányokat az alföldfásítási törvény alapján ültetett 40 ezer ha új akác pótolta. A felszabadulás után ismét 11,5 ezer ha-ral nőtt az akácerdők területe. Az IV. ötéves tervidőszak alatt több olyan változás következett be, ami a méhlegelő szempontjából előnyös. ... Az V. ötéves terv irányelveinek előkészítésében az előző időszak felismeréseit és tapasztalatait az erdőgazdálkodás terén és ehhez kapcsolódva a méhlegelő-fejlesztés vonatkozásában is érvényesítették”. A méhlegelő-javítást a 2/1976. (I. 20.) MÉM—PM—ÁH rendelet is elősegíti. „Magyarországon a racionális földhasználat során a gazdaságosan nem hasznosítható szántókból, legelőkből, gyümölcsösökből és szőlőkből mintegy 850 000 ha-t kell erdősíteni. ... Ennek kb. 16⁰/₀-át tervezhetjük nektártermelés szempontjából kedvező tulajdonságú akác fajtákkal beültetni. ... A méhlegelő-fejlesztés terén további előrelépést jelent, hogy az erdőfelújításokban, erdőtelepítésekben a juhar-hárs célállomány (elegyes erdő) telepítése állami támogatást kapott. A juhar-hárs célállományt az új irányelvek olyan termőhelyekre engedélyezik, amelyeken várhatóan nemcsak a fatermes jó, hanem a nektártermelés is kedvező. ...” Befejezésül hangsúlyozta, hogy a felsoroltak csak a méhészek aktív közreműködésével valósulhatnak meg, mert az állam csak lehetőséget nyújt, de nem rendeli el a méhlegelő fejlesztését.

E sorok szerzője „Nektárvizsgálatok akác fajtákon” című előadásában a gödöllői fajtakisérlet nektárvizsgálati adatairól beszélt. 1968 és 1972 között mintegy 28 000 virág nektárját a cukortartalmát mérték meg. Jelenleg jó képünk van az egyes fajták mézelési képességéről. A vizsgálatok több általános vonatkozású tanulsággal is szolgáltak. Így pl. kiderült, hogy az akác hűvös időben is

A résztvevők egy csoportja a Gödöllői Arborétumban

mézel, így a hordás elmaradásának oka a méhek csökkent aktivitásában kereshető.

TÓTH BÉLA kandidátus, állomásigazgató (Püspökladány): „A mézelő fák és cserjék szerepe és elterjesztése a célirányos méhlegelő javításban” című előadása sok érdekes adattal szolgált. 1971 óta mintegy 150 fa- és cserjefajnál naponta három alkalommal végeztek méhlátogatottsági vizsgálatokat. Ajánlásaiknál azokat a fajokat részesítették előnyben, melyeknél a látogatottság minden napszakban erős volt. Különösen fontosnak tartja a széles skálájú termőhelytűrést, alkalmazkodóképességet, valamint azt, hogy az ajánlott fa- és cserjefajok ne igényeljenek költséges, munkaigényes belterjes kezelési módokat a fenntartásuk során.

GULYÁS SÁNDOR kandidátus, docens (Szeged): „A pillangósvirágúak nektáriumának jelentősége a méhészetben és a törzsfajlódéstanban” címmel adott elő. A számos pillangós virágú fajon, fajtán végzett szövettani vizsgálatok (sok vizsgálat akácfaajtákon és klónokon is!) igazolják a nektáriumszerkezet ismeretének fontosságát valamely növényfaj, fajta, klón mézelő képességének megítélésében. Az eredmények lehetővé teszik törzsfajlódéstanai következtetések levonását is. Igen érdekes, új tudományos eredmény!

Még három magyar előadást hallottunk. Dr. PÉTER J. docens (Mosonmagyaróvár): „Szántóföldi növények, valamint gyümölcsfák és díszcserjék méhészeti jelentősége”, Dr. BENEDEK P. osztályvezető (Budapest): „Termesztett növények rovarmegporzása: a magyarországi kutatások áttekintése”, MANNINGER S. osztályvezető (Kompolt): „A lucernamegporzó vadméhek elszaporításának lehetőségei Magyarországon” címmel adott elő.

A külföldi előadók közel Dr. SIMIDCSEV (Bulgária), CH. KALMAN (Izrael) és Dr. K. HARTMANN (NDK) a termesztett növények megporzási kérdéseiről,

Dr. G. RICCIARDELLI D'ALBORE (Oloszország), Prof. Dr. ZOFIA DEMIANO-VICZ, Dr. ZOFIA WARAKOMSKA, Dr. KAZIMIERA SKLANOVSKA (Lengyelország), Dr. SIMIDCSEV és Dr. J. CARNU (Románia) növényfajok és fajták mézelő értékéről, Dr. St. SCHEURER (NDK), Prof. J. RIHAR (Jugoszlávia) és Prof. Z. DEMIANOVICZ az erdei édesharmat kérdéseiről adtak elő. Az előadásokat élénk vita kísérte. A mindvégig tárgyilagos légkörben lezajlott vitákban 20 hozzászólás hangzott el.

Szeptember 16-án a szimpózium résztvevői tanulmányúton vettek részt. Az ERTI gödöllői arborétumában Dr. VLASZATY ÖDÖN, az arborétum vezetője a kert történetéről s a jelenleg folyó munkáról, BUJTÁS ZOLTÁN az akác vegetatív szaporításával kapcsolatos kísérletekről, BERÉNYI GYULA az akácmag Etiella zinckenella károsítójáról szolt. KERESZTESI BÉLA, GULYÁS SÁNDOR, HALMÁGYI LEVENTE és KOPECKY FERENC séta keretében ismertették a résztvevőkkel a legfontosabb akácfajtákat. CSÁNYI SÁNDOR cserjegyűjteményt, majd kínai mézesfa (Evodia hupehensis) telepítést mutatott be. A Kisállattenyésztési Kutató Intézetben Dr. PETŐHÁZI GÁBOR igazgató üdvözölte a szimpózium résztvevőit. Ezután a résztvevők látogatást tettek a Méhtenyésztési Osztályon, ahol SUHAJDA JENŐ és Dr. FARKAS JENŐ osztályvezetők rövid tájékoztatót hallgatták meg. Este a „Budapest” Szállóban Dr. PATAY JÁNOS, a SZÖVOSZ elnökhelyettese kiténő hangulatú állófogadón látta vendégül a résztvevőket.

Szeptember 17-én a résztvevők nyugat-dunántúli tanulmányútra indultak. Az ERTI Sárvári Állomásán Dr. HALUPA LAJOS helyettes állomásigazgató tájékoztatót adott az állomáson folyó munkákról, különös tekintettel a szimpózium témáira. A látogatók megtekintették a méhészeti kísérleteket, amikor különösen a sóskafa (Oxidendrum arboreum) szaporítási-meghonosítási kísérletekkel kapcsolatban tettek fel kérdéseket. Az ERTI Kámoni Arborétumában TÓTH LŐRINC, a Vas megyei MESZÖV elnökhelyettese köszöntötte a vendégeket. BÁNÓ ISTVÁN osztályvezető üdvözlő szavai után MÁTYÁS CSABA tud. kutató, majd séta keretében JANKÓ JÓZSEF kertészmérnök adott tájékoztatót a kert történetéről, illetve a folyó munkáról. Ebéd után a résztvevők Zalaapátiba utaztak. Az OMSZV méhészeti szakiskolájában a látogatók szakmai bemutatón vettek részt, majd két méhészeti filmet tekintettek meg. Vacsora után Dr. CĂRNU a román, G. JARMATZ az NDK, dr. Th. JACHIMOVICZ az osztrák és Dr. HALINA WOYKE a lengyel küldöttség nevében meleg szavakkal méltatta a rendezést, a szimpózium színvonalát s a hagyományos magyar vendégszeretetet. A magyar szervezők nevében KOC SIS SÁNDOR szolt. A résztvevők másnap reggel utaztak vissza Budapestre, illetve haza.

Ha röviden meg akarjuk vonni a szimpózium mérlegét, a következőket mondhatjuk. Hazánkban ilyen jellegű szimpóziumot még nem rendeztek. Így alkalom volt a kérdéscsoport több neves szakemberével megismerkedni, s különösen módszertani tapasztalatokat cserélni. A szimpóziumon 36 külföldi vendég vett részt, az alábbi országokból: Bulgária (1), NDK (3), Izrael (1), Olaszország (2), Jugoszlávia (6), Ausztria (5), Lengyelország (5), Románia (13). Magyarországról az előadókon kívül még közel száz gyakorlati méhész hallgatta nagy figyelemmel az előadásokat. A szimpóziumot a jól pergő programok, élénk eszmecserek, jól sikerült tanulmányutak jellemezték, s így a hasznos, sikeres rendezvények közé sorolhatjuk.

Dr. Halmágyi Levente